

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Udrag fra Improvisatoren

Citation: Andersen, H. C.: "Improvisatoren", i Andersen, H. C.: *Improvisatoren*, udg. af Mogens Brøndsted , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1991, s. 302. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-andersen03val-shoot-idm140167595648272/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Improvisatoren

vendt kunstens forsteret over snævre samfundshensyn. Andersens Antonio vinder i kraft af sit talent social position, men hans medarbejder fra barndommen Annunziata bliver slået ud af sygdom. Dette modbillede til succes-karrieren går tilbage til gensynet i Odense med en forhen feteret skuespillerinde, nu fattiglem i samme stiftelse hvor Andersens mor endte. Meddelelsen om moderens død, som han fik fra Jonas Collin samtidig med Heibergs kritik, kan have aktualiseret billedet af den afdankede sangerinde, kunstens offer.

Komposition

Kunstnerskildringen indgår i det videre begreb: udviklings- eller dannelsesromanen. Her kom Andersens italienske modning ligeledes til at betyde et skel, omend senere danske romaner har gravet dybere. Stipendierejsen var en kulturel valfart til museer og oldtidsminder, men også med indre forløb som kunne bearbejdes digterisk. Her viste sig Andersens evne til at tolke sine rejseoplevelser symbolsk. Således bliver bøndernes skik at bestige deres vogn ved at lade sig løfte af hjulets eger et billede på Fortunas hjul (Dagb. I, 9.1.1834, s. 31). De vekslende landskaber omrydes til sjælelige faser. Snarere end Staëls Corinne, som han anså for en »daarlig Sammenæltning af en Guide og en Kærlighedshistorie», har der været andre mønstre for lokalnøjernes medfunktion i handlingen: Walter Scotts antikvariske romaner (forbilledet for den påbegyndte historiske fortælling om Kristian II's dværg) og Victor Hugos gobelin om Notre Dame kirken i Paris. Mysteriøse sammentræf på autentiske pladser, personer af notable familier der forsvinder og dukker op, fatale misforståelser – og ikke mindst elskovsforviklinger. Det var den engelsk-franske »romantisme» episke ingredienser.

De skulle krydre beretningen om den sangbegaavede italienerdreng. Den har naturligt nok formet sig til en blanding af forklædt selvbiografi og ønskedrøm. Af andersenske karaktertræk er nævnt forfængeligheden og optrædelysten; vi kan tilføje hans erotiske skyhed og angst for fristelser – heraf vel opkaldelsen efter den hellige Antonius, der desuden klang henad forfatterens efternavn. Som kvittering for rundrejsen indsatte han en række af de vigtigste stationer i kompositionen. På den sidste lod han endda sin fortæller træffe to

danskere, der efter beskrivelsen er Andersen selv og Hertz (s. 294) – og datoen stemmer nøjagtig med den dag de var på Capri.

Det kunne have ligget nær at lade Antonio fødes i en provinsby à la Odense og siden drage til hovedstaden. Men Andersen såvel som hans læsere lagde vægt på lokalkolorit og miljørealisme, og fødestedet er placeret i den romerske gade, hvis omgivelser han kendte gennem måneder. Her logerede danske kunstnere, og en sådan (maleren Federico dvs. Frederik) er blevet indlagt som drengens vejleder på kunstens bane. Men forholdet er gensidigt, som det fremgår af episoden med Ariadnetråden i Katakomberne (s. 19). Andersen havde fået den fortalt således at den vildfærne, idet han styrtede fortvivlet om, selv kom til at gribe tråden. Det er ændret til at drengen finder den, altså barnet hjælper manden, som antydet i afskedsdigtet til Italien og gentaget ved Antonios scenedebut (s. 179). Bagklogt kan vi sige: og som dengang Andersen fandt frem til sin særlige eventyrform.

Det barnlige er værdifuldt, men også truet. Efter at have mistet sin moder må lille Antonio flygte for tiggeronklen, der vil misbruge ham, og genfindes kun ved et held af munkene. Det følgende usunde ophold på Campagnen tager ende, da han ved et nyt lykketraf redder en fornem romer fra en vild bøffel (digteren havde selv udenfor Rom været ude for en livsfarlig situation med bøfler). Det er den samme patricier hvis vogn hans moder blev kørt over af, så han blev forældreløs. Nu optages han til gengæld i den fine familie, men skoleuddannelsen, så nødvendig den er, hæmmer naturbegavelsen, ligesom opdragelsen giver ham sociale komplekser. Det er Andersens bitre erfaringer fra omgangen med bla. Collinerne – hvem han ikke desmindre tilegnede sin bog – og fra skolegangen under rektor Meisling der forbød ham at digte. Rom er indlæringssted. Hans naivitet bliver også taget i skole og bespottet af kontrastfiguren Bernardo. Og gensynet med medbejlensken fra barndommen medfører fatale forviklinger. Da han må rømme og kommer i roverkloer, kan han frikøbe sig med sin sang fordi roverkonen så ham som dreng og genkender lykkestjernen i hans øje. Sangens tema har en betydningsfuld udvidelse i forhold til erindringsoplevelsen (lige efter Fortunahjulet s. 31): foruden ørn der trækkes ned af fisken, dvs. bukker under for materialiteten, ser vi en anden ørn der flyver mod solen. I dette dobbelte tegn, der svarer til det dobbelte udsyn fra barneværrelset (s. 16), slutter romanens 1. del.